

nahrazoval často argument věcný a logický. (*Moje sny* [*Pia Desideria*], dva svazky nákl. Máje 1902.) Bylo-li komu třeba důkazu, že Mrštík není myslitel, tomu podal jej Mrštík sám ve svých článcích nábožensko-filosofických (sit venia verbo), jimiž zdůvodňoval své vystoupení z církve katolické. Umělecký úpadek Mrštíkův odhalil jeho román *Zumfi* (zase studentský román pražský, jehož první část vyšla v I. ročníku „Máje“ 1903; pokračování odmítla prý sama redakce; definitivní útvar přepracoval a zčásti připravil prý autor právě nyní ke knižnímu vydání). I v ostatních publikacích jeho z této doby jest patrna jeho umělecká bezradnost. Vilém Mrštík kolísá se mezi mazlivou titěrností a nehoráznou obhroublostí, prokresluje svých figur méně a méně, zapřádá se rád do mělkého a pohodlného idylismu. *Babeta*, *Verunka a jiné povídky* (nákl. Máje 1902), *Kniha cest* (1904 nákl. týměž) a *Zlatá nit* (1907 nákl. Ottovým) jsou důvody pro tento, žel, přísný, ale spravedlivý soud, na němž nemůže zmínit nic ani okolnost, kdyby pozůstalost přinesla díla sebevětší. (Se svou ženou napsal prý V. Mrštík drama *Anežka* a zadal je Národnímu divadlu.) Ruku v ruce s původní produkcí šla u Mrštíka práce překladatelská; přeložil mnoho z ruštiny, z Tolstého, Dostojevského, Garšina, Michajlova, Pisemského, Potapenka, Gleba Uspenského, Gončarova. Jako v mládí svém měl kult Bělinského, tak vystavěl v mužném věku dosti pochybný oltářik *Pisemskému*, jehož apotheose věnoval málo přesvědčivou monografii (1907, „Světová knihovna“). Poslední pětiletí jeho života bylo, zdá se, většinou vyplněno organisací literárního života moravského, jemuž dal nyníjší jeho oficiální orgán Moravsko-slezskou revui.

T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám

sluje statný sborník studií, článků kritických i vzpomínek, jež redakcí E. Benešovou, Drtinovou, Fr. Krejčého a J. Herbenovou vydalo nakladatelství Grosmana a Svobody v úpravě Adolfa Kašpara, který nakreslil do knihy hlavní místa, na nichž se dějstvoval hlavně v mládí život oslavencův. (Stran 336 velkého 8°.) Tento sborník liší se velmi od památníků, které se vydávají obyč. jně na oslavu jubileí universitních učitelů a jež přinášejí soubor vědeckých prací žáků, jsou dílem školy a mívají podle toho uzavřený ráz odborně učenický. Publikace masarykovská sleduje zřejmě účel zcela jiný: zachytiti náraz osobnosti, člověka, myslitele, učitele, agitátora, na jeho vrstevníky, vystihnouti ráz, způsob, kouzlo jeho působení osobního i ideového, sděliti něco z jeho podmanivého životního fluida. A tu není pochyby, že Sborník přináší některé práce, které vyhovují tomuto účelu a nejen že vystihují hlavní směry činnosti Masarykovy, nýbrž mnohde hodně z blízka objímají a uzavírají osobnost mistrova. S tohoto stanoviska zvláště cenné zdají se mně býti články, které si obraly za úkol ponořiti se v Masarykův život a vývoj náboženský, snad proto, že nic není tak významného pro povahu člověkovu jako právě cítění a myšlení náboženské (články F. Žilkovy, dra B. Odstrčila a dra Ferd. Císaře). Ze studií kritických svou odvahou zaujal mne pokus paralely mezi Masarykem a Nietzsche od dra Em. Ráďla. Jest to snad nejrozměrnější a rozhodně nejobsažnější stať sborníková a třeba forma a metoda její nezdá se mně být leckde nejšťastnější, přece zdůrazňuje v povaze i v díle Masarykově mnohé, co se obyčejně přehlídá a co i on sám bývá nejdnou ochoten stavěti ve stín.

Molièrův Misanthrop

vydán byl právě v překladu p. Bohdana Kaminského ve „Sborníku Světové poesie“. Překlad p. Kaminského jest volnějši, než bývá u nás zvykem, a právě proto, zdá se mně, stojí za zmínku: právě tato volnost jest mu nesporně na užitek básnický i umělecký a měla by býti pokynem našim překladatelům, kteří bývají tak rádi filology a filologickými pedanty (že často špatnými nebo pochybnými, nemění nic na věci) a tak zřídka básníky.

† Max Burckhard

Ve Vídni zemřel 16. března v 58. roce tento vřelý, vášnivý a mužný spisovatel, jistě jedna z nejbohatších a nejživotnějších osobností rakousko-německých, bojovník za práva volného sebeurčení životního, propagátor spravedlnosti a čestné mužnosti v prohnilem prostředí vysoké byrokracie vídeňské. Málo či život byl vyplněn tolikou, tak vášnivou a různorodou přitom činností jak život Burckhardův. Burckhard byl odborným právníkem, autorem třísvazkového „Systému rakouského práva“, universitním docentem i spisovatelem novelistickým, románovým a dramatickým; dvorním radou a členem správního soudu; žurnalistou, feuilletonistou a kritikem denního listu, ředitelem dvorního divadla i autorem studií literárně historických; a především a všude bojovník za spravedlnost společenskou, neohrožený útočník na společenskou lenost, krutost a bezmyšlenkovost. Nebyl básník a umělec, neměl dar plastické tvorby a básnické intuice, forma byla mu vždycky jen více méně náhodným prostředkem — byl společenský kritik velkého stylu a často výmluvného, opravdu silného slova. Byl pravý protivotec vídeňského estétství, uměleckého průmyslu a smyslné mystiky — duch přímý, rovný, vášnivý, útočný. R. 1890 byl jmenován k velkému překvapení celé veřejnosti, a zdá se hodně dobrodružně, ředitelem dvorního divadla: uvedl na residenční jeviště Hauptmanna, Ibsena, Schnitzlera; získal nebo uplatnil Mitterwurzera, Sandrockovou, Kainze; a padl po osmi letech neustálých potyček s herci, obecenstvem a kritikou a svou dvorní vrchností pro nevyléčitelnou tvrdošijnost a svéhlavost, která nechťela uznat, že dvorní divadlo nesmí být již po svém pojmu uměleckou institucí. Pak byl Burckhard jmenován dvorním radou u správního soudu, ale odešel odtud po dvou letech do pensie. Sám krásně a mužně vyložil, proč. „Důvod byl tentokrát v mém stavu zdravotním, ale důvod pro poruchy zdraví, které jsem cítil, nejprve v *citlu psychického znásilňování*, který mne vždy krušil, když jsem ve věcech svého nejvnitřnějšího přesvědčení, kde šlo o můj právní cit, zvláště v otázkách národnostních a náboženských, býval přehlasován a když jsem se pak při vynášení rozsudku musil postavit vedle ostatních a tak říkajíc spolupůsobit i tehdy, když byly vynášeny jako právo nálezy, jež jsem cítil osobně jako těžké bezpráví.“

Břetislav Foustka: Ochrana dětství a mládeže

(Zvláštní otisk z V. dílu „České politiky“.) Obširná úvaha známého českého sociologa zaslouží si, aby byla čtena nejen odborníky, ale i širší veřejností, jejíž snahy a život nevyčerpávají se planým politikářením a diletantismem v umění

a která ví, jaké povinnosti klade na ni mladý rozvíjející se život, ohrožený tolikerými a tak osudnými nebezpečími. Dr Foustka seznamuje tě ve své úvaze nejprve stručně s vývojem dětské otázky, probírá pak nejrůznější formy utrpení dětského a přechází odtud v závěrečných kapitolách k společenské terapii, hygieně a profylaxi. Úvaha Foustkova jest kus společenské kritiky, opravdové v inspiraci a očistné v tendenci; dech mužné opravdovosti a vroucnosti, dech lásky osvícené a poučené, neslabošské a účinné, dech duševní jemnosti a víry vane z této knihy a staví ji vysoko nad průměr dnešní krásné literatury, kde přilíží často postrádat pravé duševní noblesy a opravdovosti. V době literární specialisace, uměleckoprůmyslové rutiny a literárního bibelotství doporučuji její četbu literátům, aby poznali, kde vyvěrá opravdová tragická inspirace životní a kde jest třeba hledat vykoupení z dnešního zprahlého papírového hračkářství literárního. Jsou v knize Foustkové stránky vyplněné tabulkami statistickými, které tomu, kdo umí číst, řeknou stokrát víc než stoh dnešní beletrie z nákladu Kamily Neumannové neb „Moderní bibliotéky“.

Robert Browning

Na 7. května připadají sté narozeniny tohoto velikého básníka anglického, jehož významu doceneje teprve doba nejmodernější. V Anglii i jinde na pevnině proniká v poslední době víc a víc přesvědčení, že v Browningovi má Anglie největšího básníka po Shakespeareovi, rozumíš-li básníkem tvůrce duší lidských a jejich osudů. Přesvědčení to vyslovil krásně literární historik a estetik Arthur Symons: „První a snad konečný dojem, který máme z díla Roberta Browninga, jest dojem veliké síly přírodní, nesmírné osobnosti. Básník v něm jest doplněn mnoha lidmi. Jest dramatik, humorista, lyrik, malíř, hudebník, filosof a učenec, všechno plnou měrou, a uzavírá a ovládá je všechny. Bohatstvím síly přírodní, svobodou a pronikavostí ducha a zoru, energií vášně a vznětu jest věrohodně druhý mezi anglickými básníky, hned po Shakespeareovi. V umění, v mocnosti nebo v trpělivosti, s jakou zpracovává svou přírodní rudu, překonávají jej mnozí; ale málokdo měl kdy tak bohatý důl jako on.“ „Napsal více než kterýkoli druhý básník anglický výjma Shakespeara a blíží se velmi gigantické sumě Shakespeareově. Objemnost díla nemá ovšem ceny bez přiměřené jakosti; ale není bezpečnější zkoušky ani šťastnějšího průvodce velikosti nad spojení obojího. Nejvyšší genius jest nádherně marnotratný; jen lidé druhého řádu musí býti skoupí. Browningova díla nejsou pouhou sbírkou básní, jsou písemnictvím. A jeho písemnictví jest nejbohatší z moderních dob. Je-li nejlepší poesie ta, která reprodukuje nejvíce života, jeho místo jest mezi velikými básníky světovými. V širých mezích svého díla obíral se skoro každým údobím a útvarům lidství nebo dotknul se jich, a jeho svoboda jest poutána jen hranicemi duše a posledními obvodů života.“ Česká literatura měla s Browningem posud zvláštní neštěstí. Před několika lety uveřejnil o něm v Hladíkově Lumíru bédný, venkoncem školácký článek František hrabě Lützow, loni „přebásnil“ (lucus a non lucendo) ubožácky jeho „Balkon“ Arnošt Procházka. Krásné, obsažné a objemné studii p. Chudobově, již počínám dnes uveřejňovati, bude snad přáno, aby položila základy k opravdovému studiu, poznání a kultu Browningovu v Čechách; mohou býti v dnešní době, zmatené tolikerým polovičatým diletantismem a ponižované tolikerou surovostí veršovou i prózovou, jen ozdravující a oblažující.

Spor o metodu románovou

La nouvelle Revue française, jeden z nejlepších uměleckých a literárních listů francouzských, přináší v březnovém a dubnovém sešitě diskusi kritickou, která může být u nás příkladem, s jakou opravdovostí a vášnivostí a přece přitom osobní přístupností a vřídlostí uvědomují si a řeší si jinde spisovatelé základní problémy umělecké tvorby. V březnovém čísle uveřejnila tato revue obšírný principiální posudek dvou nových románů *Louise Bertranda* z pera *Jacquese Copeau*. Oba romány Bertrandovy jsou nebo chtějí být realistické, objektivně pozorující a popisující život v určitých prostředích. Copeau praví přitom pěkně o realismu: Být realistou jest jedna z nejdůležitějších ctižádostí lidského ducha, při níž nejtíže se snáší nedostatek genia. Opravdový realism nedá se myslit bez dokonalé invence klasické a bez velmi silné obraznosti. Schopnost vidět nedá se vyhlati ničím; psychologie může tě oklamat laciným paradoxem, zdáním originality, vtípem, ale máš-li vypravovat, co se ti přihodilo, referovati o tom, co jsi slyšel, záleží všechno na přízvuku pravdy. Pozorovati není možno, aby přitom nebyla zúčastněna celá tvá osobnost, celý tvůj genius životní. Konec konců, praví Copeau, jest dvojitý realism: jeden hledá život, ale neinspiruje se jím. Přehlíží věci, postřehuje je, ohlašuje je. Postihuje jen to, co se mu nabízí, jde klidně, bez úzasy od předmětu k předmětu. A jest jiný realism, který se zastaví, obdivuje se, rozbírá; který se ztotožňuje s věcmi, proniká je a prožívá je; který žije s nimi od jich narození v nejdůvěrnějším prolnutí. Tento druhý realism jest realism geniálních tvůrců, kteří otevírají hluboké pečeti, jimiž jsou věci zpečetěny. To jest realism Dostojevského, jemuž podstatou skutečnosti jest to, co pokládají jiní za cosi výjimečného, fantastického, chimerického. Copeau vytýká Bertrandovi chladné hromadění detailů, přesnost bez obraznosti; mechanicky monotonně registruje prý všechno, a tak dělá objemné knihy, které jsou chudé vnitřní látkou. Největší kletbou romanopiscovou prý jest *snadnost* pozorování; takový romanopisec ničeho nepomine, všechno zregistruje a popíše — a právě proto neukáže nám nic z životní pravdy a jejího pathosu. Popis, popis, popis — jdou-li spolu dvě osoby na procházku, jest to jen zámlinkou k popisu. A nevystoupí nová osoba a nepronese tři slova, aby nebyla široce a přesně popsána. Obrazy, které maluje Bertrand, nespíly prý s osobami, jsou stále mimo ně. Konec konců redukuje se všechno na to, že autor jest pozorovatel neúčastněný, nedůvěrný, amatér, který obkukává si věci a lidi, do věřejška ma cizí, již vzbouřili dnes jeho zvědavost; tváří se jako dobyvatel nových exotických říší; pravý umělec i v cizině, i v cizím prostředí, jest klidný, pokojný, důvěřivý, nepozérský jako Gauvain na Tahiti.

Dubnové číslo přineslo velmi zajímavou odpověď Bertrandovu. Vytýká Copeauovi, že jest bergsonovec a že propaguje metodu sentimentální, kdežto metoda Bertrandova jest prý intelektualistická a jest prý a byla prý metodou všech velkých mistrů románů francouzského. V této metodě jest prý popis velmi důležitým činitelem a — velmi nesnadným. „Nejprve jest třeba dovést *vidět*, abys tu vynikl: což jest, mluv si kdo chceš co chceš, velmi vzácné. Pak jest třeba uspořádati, co jsi viděl a co jsi vybral, buď abys vyvolal dojem krásy nebo sugeroval ideu, nebo obojí zároveň. *Nesmíš si dovolit popis, který nevede k ideji nebo který vypadá z celkového tónu díla*. Odtud plyne, že jest tolik popisů špatných. V próze znám jen Flauberta, který dovedl úplně a vědomě uspořádati popis. Théophile Gautier a Zola popisují špatně, poněvadž postupují hromaděním detailů, aniž pozorují valeury.